

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยแนวทางพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวิสาหกิจชุมชนตามยุทธศาสตร์จังหวัดชัยนาท มีดังนี้

1. ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. ระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. การเพิ่มขีดความสามารถที่นำมาใช้กับองค์กร
5. การจัดการการท่องเที่ยว
6. การพัฒนาการท่องเที่ยว
7. มาตรฐานและตัวชี้วัดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
8. องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว
9. การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว
10. ความหมายของวิสาหกิจชุมชน
11. แนวคิดวิสาหกิจชุมชน
12. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล
13. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
14. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรมเช่น สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงรวมถึงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่างๆ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวและเยี่ยมชมสถานที่แสดงถึงความเป็นวัฒนธรรม เช่น การชมสถานโบราณวัตถุ โบราณสถาน ปราสาท พระราชวัง วัด ประเพณี รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย

ข้อเสนอแนะในการท่องเที่ยว

ควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ว่าเป็นสถานที่แบบใด และสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นอย่างไร

ควรศึกษาถึงฤดูกาลของธรรมชาติ ให้เหมาะสมในการเดินทาง เช่น การเที่ยวชมนกควรศึกษาถึงฤดูกาลอพยพของนกชนิดต่าง ๆ

ในการท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ควรช่วยกันรักษาทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

ควรเคารพในวัฒนธรรมประเพณี ของคนในท้องถิ่น ไม่ประพฤติปฏิบัติที่ขัดต่อวิถีชีวิต ของชาวพื้นเมืองนั้น ๆ

ควรเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำแนะนำ ของเจ้าหน้าที่ เพื่อความปลอดภัยในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวไม่ควรประมาท

ควรรักษาสภาพแวดล้อมให้สะอาดและสวยงาม เช่น ไม่ทิ้งขยะ

รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) มีการจัดการดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อม โดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural tourism / Village tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ ครอบงำผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา, 2551)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตรวนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ สถานที่ราชการ ตลอดจน สถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การผลิตทางการเกษตร ที่ทันสมัยๆ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในกิจกรรม ทางการเกษตรในลักษณะต่างๆ ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2551) การคิดค้นนำเอาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศ จัดกิจกรรมจัดรูปแบบทางการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจและอยากเดินทางไปเที่ยว เพื่อขยายเส้นทางการท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นผู้ประกอบการนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท. ได้แยกประเภททรัพยากรจัดกิจกรรม 9 กิจกรรม และได้นำมาเผยแพร่เป็น Amazing Thailand ประสบความสำเร็จเมื่อสองปีก่อนนั้น ความสำเร็จนี้ ททท. ยังถือแนวคิดจัดกิจกรรมแต่เพิ่มคุณค่าและคุณภาพ (Value Added) ในแต่ละกิจกรรม เสริมเส้นทางทางการท่องเที่ยวให้เป็นกิจกรรมที่ยั่งยืน

กิจกรรมหนึ่งใน Amazing Thailand คือ การเกษตรไทย หรือ Amazing Agricultural Heritage ซึ่งแบ่งเป็นกิจกรรมย่อย ๆ ได้แก่

1. การทำนา (Rice Cultivation) การทำนาปี การทำนาปรัง การทำนาหว่านน้ำตม การทำนาขั้นบันได พิพิธภัณฑชาว์ ความรู้เรื่องข้าวสายพันธุ์ต่าง ๆ ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว วัฒนธรรมการกินข้าวไทย เป็นต้น
2. การทำสวนไม้ตัดดอก (Cutting Flowers) การทำสวนดอกไม้เพื่อตัดดอกขายทุกชนิด เช่น สวนกุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับนานาชนิด ไม้กระถางทุกประเภท รวมถึงไร่ทานตะวัน
3. การทำสวนผลไม้ (Horticulture) การทำสวนผลไม้ทุกประเภท รวมทั้งการทำวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่ การทำสวนผสม รวมถึงการทำสวนยางพารา สวนไผ่ สวนปาล์มน้ำมัน
4. การทำสวนครัวสวนผัก (Vegetables) การปลูกพืชผักสวนครัวทุกประเภท รวมถึงการทำไร่ผัก ไร่ถั่ว ไร่ข้าวโพดข้าวฟ่าง ไร่พริกไทย เป็นต้น
5. การทำสวนสมุนไพร (Herbs) การปลูกพืชสมุนไพรนานาชนิด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริมพืชผักสวนครัวข้างบ้าน เพื่อใช้เป็นเครื่องคั้น เพื่อใช้เป็นเครื่องสำอาง และเพื่อใช้ในการแพทย์แผนไทย
6. การทำฟาร์มปศุสัตว์ (Animal Farming) การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด อาทิการเลี้ยงไหม การทำฟาร์มผึ้ง การทำฟาร์มปลา การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง หอยนางรม หอยตะไกร้ม ฟาร์ม

จะเข้า บางแห่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายาก เช่น ฟาร์มนกยูง ฟาร์มไก่ฟ้า ฟาร์มกวาง รวมถึงสวนงูของ สภาอากาศไทยด้วย

7. งานเทศกาลผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ (Festival) การจัดงานเพื่อส่งเสริมการขายผลิตผลทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูที่พืชผลเหล่านั้นออกซุก อาทิ มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลิ้นจี่ เทศกาลลำไย เทศกาลกินปลา เป็นต้น (รำไพพรรณ, 2551)

ผลจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนับว่าเป็นการสร้างรายได้โดยตรงให้กับเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ผลิต นักท่องเที่ยวเดินทางเยี่ยมชมแล้ว ยังได้ซื้อผลิตผลต่าง ๆ ที่เกษตรกรได้จัดทำในอาชีพปกติ เช่น

1. สามารถจำหน่ายต้นอ่อนและเมล็ดพันธุ์ เพื่อนักท่องเที่ยวซื้อกลับไปทดลองปลูก หรือไม่บางคนอาจนำไปขยายอาชีพเสริมต่อ เป็นเกษตรกรใหม่เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพใหม่ได้

2. สามารถขายผลิตผลที่เก็บได้ส่งให้กับนักท่องเที่ยวโดยตรง ช่วยขยายตลาดขายปลีกและขายส่งให้กับเกษตรกรได้

3. ผลิตบางชนิดที่จำหน่ายสดไม่ทันสามารถแปรรูปเป็นผลิตผลอีกรูปแบบหนึ่ง จัดทำเป็นของแห้งเป็นการถนอมอาหาร จำหน่ายให้นักท่องเที่ยวเป็นรายได้เพิ่มพูนจากเดิม

4. มีส่วนแนะนำธุรกิจการเกษตรเพิ่มขึ้น นักท่องเที่ยวและเกษตรกรที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดสามารถช่วยขยายผลจากการทำการเกษตรต่อไปทางธุรกิจอื่น ๆ ได้อีก นับเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้น อาทิ การทำธุรกิจผลไม้สดกับเครื่องจักสาน เครื่องบรรจุกัญชา เป็นต้น

5. การจัดการท่องเที่ยวแวะพัก ชมสวนเกษตร ยังทำให้เพื่อนบ้านสามารถขายสินค้า ทั้งจากสวนเกษตร และสินค้าจำพวกอาหาร เครื่องดื่มได้เพิ่มขึ้น

3. ระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่สำคัญจำแนกได้เป็น 3 ระบบดังนี้

1. **ทรัพยากรท่องเที่ยว** ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น น้ำตก ถ้ำ ป่าไม้ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น

2. **การบริการการท่องเที่ยว** เป็นการให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ เช่น ที่พัก อาหารหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

3. **ตลาดการท่องเที่ยว** เป็นส่วนหนึ่งของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ รวมถึงกิจกรรมรูปแบบ หรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จะต้องจัดกิจกรรมให้มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ ประทับใจ มีทั้งบริการหลัก และบริการเสริม เช่น จัดการ

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีการเสริมบริการพิเศษ มีโปรแกรมเที่ยวชมธรรมชาติ น้ำตก ถ้ำ เดินป่า ชม โบราณสถานนั้น
เรือ ขี่ม้า ขี่ช้าง ชมสวน หรือซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรจากเกษตรกรโดยตรง (อัศวิน. 2551)

การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวที่
ต่าง ๆ และเป็นการสร้าง ภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านส่งเสริม
การท่องเที่ยวจะมีหน้าที่สร้างความสัมพันธ์อันดี กับกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ได้แก่
สาธารณชน สื่อมวลชน หน่วยงานภาครัฐ ประชาชนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และแรงงานในธุรกิจบริการต่าง
ๆ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวด้วยการเชิญตัวแทนสื่อมวลชน ทั้งใน
และต่างประเทศ เข้ามาทัศนศึกษาแหล่งท่องเที่ยวงานประเพณีต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ในแต่ละปีอย่าง
ต่อเนื่อง ตลอดจนการเผยแพร่ ข่าวประชาสัมพันธ์ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น การเป็นเจ้าภาพ
จัดการแข่งขันกีฬา การเปิดตัวแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ เป็นต้น
2. การประชาสัมพันธ์ให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนแต่ละท้องถิ่นให้
มีความเข้าใจนักท่องเที่ยว และมีจิตสำนึกในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง รู้สึกหวง
แหนทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของ
ไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ เกิดความประทับใจและอยากจะทำกลับมาท่องเที่ยวอีก
3. การประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการและแรงงานรับผิดชอบเป็นตัวแทนแหล่ง
ท่องเที่ยว เพราะหากผู้ประกอบการและแรงงานขาดจรรยาบรรณหรือความรับผิดชอบต่อ
นักท่องเที่ยวและสังคมแล้ว อาจส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่กล้าเข้ามาท่องเที่ยวอีก ส่งผลให้
ปริมาณนักท่องเที่ยวลดลง

4. การเพิ่มขีดความสามารถที่นำมาใช้กับองค์กร

ตัวอย่างเช่น ฝ่ายฝึกอบรมต้องการเน้นให้พนักงานมีความเชี่ยวชาญในงานตรงตามความรู้
ความสามารถในการเป็นผู้ปฏิบัติงานรวมทั้งเป็นที่ปรึกษาด้านทรัพยากรมนุษย์ อีกทั้งยังต้องการกำหนดและหา
แนวทางในการพัฒนาระบบงาน และปทัสถานใหม่ (Norm) ที่เอื้อต่อการเป็นที่ปรึกษาจึงได้นำแนวคิดเรื่อง
Competency มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา พอสรุปขั้นตอนการดำเนินการได้ดังนี้

1. จัดการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด หลักการของ Competency หลังจากนั้นมีการทำ
Workshop ร่วมกันแบ่งกลุ่มระดมสมอง รวมทั้ง ประกาศชี้แจงทำความเข้าใจในวิสัยทัศน์ พันธกิจ ของฝ่าย
ฝึกอบรม และเป้าหมายที่จะมุ่งไปข้างหน้า หน้าที่ความรับผิดชอบหลักในปัจจุบันเป็นกรอบในการพิจารณา

กำหนด Core Competency ของพนักงานฝ่ายฝึกอบรม ซึ่งได้มาทั้งหมด 6 ตัวคือ ใจรักบริการ (Service Mind) ทีมงานสัมพันธ์ (Team Relations) เปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์ (Creativity of Change) มุ่งมั่นผลงาน (Achievement Oriented) เชี่ยวชาญรอบรู้ (Expertise) ลู่ความคุ้มค่า (Cost Consciousness) เมื่อนำอักษรภาษาอังกฤษตัวหน้าของแต่ละขีดความสามารถมาผสมกันจะได้คำที่อ่านว่า SEAT แปลความหมายตามบริบทของฝ่ายฝึกอบรมว่า “ที่นั่งอันเผ็ดร้อนเมื่อลูกค้ามารับบริการและเข้ารับบริการฝึกอบรมจะได้รับการบริการที่ประทับใจและฝ่ายฝึกอบรมจะนั่งอยู่ในใจของผู้ใช้บริการตลอดไป..”

2. คณะอนุกรรมการบริหารงานบุคคล กำหนดกรอบในการประเมินช่องว่างของพนักงาน ดังตัวอย่าง เช่น ขีดความสามารถเรื่องใจรักบริการ (Service Mind)

ระดับของขีดความสามารถ ได้แก่ ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกในเรื่องใจรักบริการ

ระดับแรก รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่และให้บริการด้วยความพร้อมและเต็มใจ พุดจาไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส แต่งกายสุภาพ มารยาทเหมาะสม รับฟังความต้องการของลูกค้าด้วยความตั้งใจ มีเทคนิคและวิธีการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในทีม

ระดับที่สอง มุ่งมั่นในการปฏิบัติ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างทันเวลา แก้ไขปัญหาของลูกค้าเสมือนเป็นธุระของตนเองและแจ้งให้ทราบถึงความคืบหน้าอย่างสม่ำเสมอด้วยความเต็มใจ

ระดับที่สาม เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริการ ค้นหาข้อมูลและวิธีการในการให้บริการใหม่ ๆ วางแผนและให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาในงานบริการ ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริม กระตุ้นพนักงานให้มีจิตสำนึกที่ดีในงานบริการ

ระดับที่สี่ วางแผนกลยุทธ์ในการให้บริการและติดตามผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อธิบายธุรกิจของลูกค้าในการกำหนดกลยุทธ์ในการให้บริการเฉพาะรายได้อย่างชัดเจน

ระดับที่ห้า สร้างภาพลักษณ์ของหน่วยงานและมองการณ์ไกล เป็นผู้นำในการสร้างวัฒนธรรม ค่านิยมในการให้บริการที่เหนือความคาดหว้งเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของลูกค้า

3. คณะอนุกรรมการบริหารงานบุคคล ได้ประเมินศักยภาพพนักงานในกองของตนเองทุกคนเพื่อพิจารณาหาช่องว่าง (Gap) ของแต่ละคนเพื่อวางแผนและกำหนดแนวทางในการพัฒนา โดยใช้วิธีการจัดฝึกอบรมภายในหน่วยงาน (In-plant Training) และการส่งพนักงานไปอบรมภายนอกเป็นช่องทางในการพัฒนา ซึ่งแผนพัฒนาที่จัดทำขึ้นจะสอดคล้องกับขีดความสามารถหลักที่จัดทำและเป็นการพัฒนาที่สามารถเสริมความรู้ ความเข้าใจและทักษะของพนักงาน ฝอ. ทั้งนี้ แนวทางในการพัฒนาไม่ได้จำกัดวิธีการแค่การอบรมเพียงเท่านั้น แต่ยังมีวิธีการอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมให้มีการแสวงหาความรู้ การมอบหมายงานพิเศษ (Assignment) การหมุนเวียนงาน (Job Rotation) การแต่งตั้งให้เป็นคณะทำงานต่าง ๆ ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งของการพัฒนาขีดความสามารถ (ประจักษ์ ทรัพย์อุดม.2551)

โดยสรุปในด้านขีดความสามารถนอกจากจะใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมพนักงานแล้วยังใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมหรือข้อพิจารณาคุณลักษณะของประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในด้านต่าง ๆ ที่ควรพัฒนา ได้แก่ ด้านการบริการการขาย บริการให้ความรู้กระบวนการผลิต การสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบบทบาทหน้าที่ของสมาชิก ด้านการสร้างทีมงานกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการพัฒนา กลุ่ม การประชุมกลุ่มเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนา การพัฒนาและรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์จะช่วยให้ผลิตภัณฑ์ได้รับความยอมรับและเชื่อถือ เป็นการสร้างภาพลักษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอีกทางหนึ่ง

5. การจัดการการท่องเที่ยว

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2547) กล่าวว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวนั้นมีเป้าหมาย คือ การหาวิธีที่จะทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ให้นักท่องเที่ยวแวะเที่ยวเป็นระยะเวลานานขึ้น และใช้จ่ายเงินเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอตลอดปี ชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีวิธีการ ดังนี้

1. หลักการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืน มีองค์ประกอบ 4 หลักการด้วยกันคือ

1.1 การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงขอบเขตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทั้งธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในแต่ละแห่งต่อคนต่อวัน

1.2 ควรตระหนักถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

1.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้เสียต้องประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

1.4 ทำธุรกิจท่องเที่ยวนั้นต้องคำนึงถึง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการประสานงาน ประสานโครงการ และกำหนดแผนงาน นโยบาย ทางเศรษฐกิจ (เพิ่มรายได้) เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

แนวทางในการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว

ในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการจัดการต่อพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม การรณรงค์ให้ใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่าประหยัด การสร้างจิตสำนึกให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

ตลอดจนการหล่อหลอมค่านิยมในทางที่ดีร่วมกันในระบบ จะส่งผลให้เกิดการจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการกำหนดกรอบแนวทางในการจัดการพื้นที่ อันประกอบด้วย

1. การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการจัดการเขตการใช้ประโยชน์ กิจกรรมและขนาดของการท่องเที่ยว

1.2 การควบคุมการท่องเที่ยว กิจกรรมที่สร้างหรือทำลายองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเข้มงวดตามระดับการอนุรักษ์ของพื้นที่

1.3 การประยุกต์ใช้มาตรการป้องกันและลดผลกระทบต่อพื้นที่ท่องเที่ยว และระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

2. การให้การศึกษาและสื่อความหมาย ประกอบด้วย

2.1 การส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการให้ข้อมูล สื่อความหมาย และระบบให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวทุกรูปแบบ

2.2 ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

2.3 การสนับสนุนบริการที่มีคุณภาพและมีโปรแกรมให้ความรู้ที่ชัดเจน ทั้งการบริการที่พัก การนำเที่ยว และบริการอื่น ๆ

2.4 ส่งเสริมการใช้มัลติเทคโนโลยี หรือมัลติเทคโนโลยีเฉพาะทาง

2.5 การจัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทางสื่อมวลชน

2.6 การให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การนำเที่ยว และการจัดการบริหารการท่องเที่ยว

3. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

3.1 การมุ่งเน้นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือกิจกรรมที่สามารถป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้

3.2 การส่งเสริมกิจกรรมที่มีการให้การศึกษา หรือเพิ่มการให้การศึกษาและเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรมท่องเที่ยว

3.3 การจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพ ให้มากขึ้น

3.4 การจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

4. การบริการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- 4.1 การส่งเสริมการบริการที่มีความรับผิดชอบ กำหนดให้มีมาตรการการรักษาสิ่งแวดล้อม การให้การศึกษา และการบริการที่ได้มาตรฐาน
- 4.2 การสร้างการมีส่วนร่วมในการบริการชุมชนในกระบวนการบริการท่องเที่ยว
- 4.3 การกำหนดให้สถานบริการ การบริการ และรูปแบบการบริการทุกประเภทสร้างความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
- 4.4 การจัดอบรมเพื่อเพิ่มคุณภาพของบุคลากรในหน่วยบริการของพื้นที่ โดยให้มีหลักสูตรการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ทุกโครงการ
- 4.5 การกำหนดมาตรฐานการบริการออกแบบเครื่องหมายรองรับหน่วยบริการที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งมีการประกวดการบริการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 4.6 การปรับปรุง หรือใช้มาตรฐานทางกฎหมายที่มีอยู่ให้เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมและควบคุมการบริการ
- 4.7 การสนับสนุนให้สถานบริการจัดการบริการที่ได้มาตรฐาน

5. การจัดการ ป้องกัน และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

- 5.1 การกำหนดมาตรฐาน และดำเนินการเก็บ กำจัดขยะมูลฝอย และควบคุมการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยว
- 5.2 การกำหนดมาตรการ และดำเนินการป้องกัน บำบัด การกำจัดสิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย
- 5.3 การควบคุมออกแบบอาคาร การก่อสร้าง และการจัดภูมิทัศน์ให้เหมาะสม สอดคล้องกับพื้นที่
- 5.4 การเข้มงวดกวดขันต่อกิจกรรมที่อาจทำลายสิ่งแวดล้อม

6. การส่งเสริมการตลาด ประกอบด้วย

- 6.1 การแนะนำและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการที่เหมาะสมเท่านั้น
- 6.2 การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนเหมาะสม สอดคล้องกับการท่องเที่ยว และกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับได้ของแต่ละพื้นที่ท่องเที่ยว
- 6.3 การส่งเสริมการตลาดในประเทศให้มากขึ้น โดยเน้นที่กลุ่มเยาวชน กลุ่มครอบครัว กลุ่มทำงาน

7. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

- 7.1 การสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชน ชุมชน เพื่อการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว
- 7.2 การยกระดับชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน หรือองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ ดังนี้ การรณรงค์ให้ใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า ประหยัด และการสร้างจิตสำนึกให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น ควรที่จะได้มีการกำหนดกรอบแนวทางในการจัดการพื้นที่ อันประกอบด้วย การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การให้การศึกษาและสื่อความหมาย การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการ ป้องกัน และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการตลาด และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน(จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

6. การพัฒนาการท่องเที่ยว

กระบวนการในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ปัจจัยหลักสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนจะต้องมีกระบวนการ และองค์ประกอบหลักที่สำคัญที่ประกอบด้วย

1. ด้านแหล่งท่องเที่ยว หรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โบราณวัตถุสถานและศาสนา วัฒนธรรม กิจกรรมประเพณีที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวในแต่ละประเภทจะมีภาระหน้าที่หลักแตกต่างกัน กล่าวคือ ในแหล่งธรรมชาติท่องเที่ยวมีภาระหน้าที่หลักคือ การรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ การเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาต้นน้ำ ลำธาร เป็นทรัพยากรที่ต้องเอื้อกับคนท้องถิ่น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณวัตถุสถานและศาสนามีภาระหน้าที่หลักคือ การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งจะสนองตอบความต้องการของชุมชน สังคม ในส่วนภาระหน้าที่ของงานวัฒนธรรมกิจกรรมประเพณีคือ การรักษากิจกรรมประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่

2. ด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ในส่วนของการบริการทางการท่องเที่ยว คือ ส่วนของการกำกับดูแล การประสานงานทำความเข้าใจ และกำกับให้การเติบโตของภาคบริการทางการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม

3. ด้านการตลาด จำเป็นต้องให้ความสำคัญในเรื่องการจัดวางสินค้า วิธีการเสนอขายสินค้า เพราะการตลาดจะเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงให้ผู้ซื้อ (นักท่องเที่ยว) มาซื้อสินค้า ดังนั้นในเชิงของการตลาดจะต้องมีการทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่าสินค้าทางการท่องเที่ยวคืออะไร จากกระแสความคิดในการที่จะปรับกระบวนการและวิสัยทัศน์ของการท่องเที่ยว รวมถึงการเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว จึงเป็นเหตุให้มีการจัดประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาแบบยั่งยืนขึ้นที่เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา หรือที่เรียกว่า Globe' 90 Conference การประชุมในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism development) จากผลการประชุมครั้งนี้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า “เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของ

นักท่งเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง จึงมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมกับการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย” จ หากคำจำกัดความดังกล่าวสามารถแปลเป็นหลักการและแนวทางปฏิบัติของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ 10 ประการ ดังนี้ (จุลสารการท่องเที่ยว (18 (1): 13)

1. มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อน แล้วจึงพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไปภายหลัง เพื่อให้เหมาะสมกับระบบสาธารณูปโภคที่รองรับเป็นสำคัญ
2. มุ่งให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการท่องเที่ยวต่างๆ ที่จะ มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
3. มุ่งพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับทุกๆ ด้าน
4. มุ่งให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวอย่างเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย
5. มุ่งใช้วัสดุและผลผลิตในท้องถิ่น เพื่อช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่งและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย
6. มุ่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพื่อนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด อันจะเป็นประโยชน์ในระยะยาวของชุมชนท้องถิ่น
7. มุ่งจ้างงานในท้องถิ่น โดยส่งเสริมรูปแบบของงานที่น่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูงให้แก่ชุมชนท้องถิ่น
8. มุ่งพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น อันจะช่วยยกระดับการบริการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น
9. มุ่งรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้อยู่รอดในระยะยาวเพื่อเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวตลอดไป
10. มุ่งทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคระหว่างภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐบาล

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 1-5) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น มีองค์ประกอบหลักทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ดังนี้ การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยว และการพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว

7. มาตรฐานและตัวชี้วัดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

มาตรฐานและตัวชี้วัดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวกำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดมาตรฐานออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. มาตรฐานด้านแหล่งหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 1.1 สนับสนุนหรือจัดให้มีเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
 - 1.2 สนับสนุนหรือจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว
 - 1.3 สนับสนุนหรือจัดให้มีระบบดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว
2. มาตรฐานด้านการบริการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 2.1 สนับสนุนหรือจัดให้มีบริการด้านความปลอดภัย
 - 2.2 สนับสนุนหรือจัดให้มีบริการภัตตาคารและร้านอาหาร
 - 2.3 สนับสนุนหรือจัดให้มีบริการสินค้าและของที่ระลึก
 - 2.4 สนับสนุนหรือจัดให้มีบริการที่พักค้าแรมสำหรับนักท่องเที่ยว
 - 2.5 สนับสนุนหรือจัดให้มีบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์
 - 2.6 สนับสนุนหรือจัดให้มีบริการด้านบันเทิง และนันทนาการ
 - 2.7 สนับสนุนหรือจัดให้มีบริการด้านสารสนเทศ
 - 2.8 สนับสนุนหรือจัดให้มีบริการด้านขนส่ง
3. มาตรฐานด้านการตลาดท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 3.1 สนับสนุนหรือจัดให้มีการกำหนดแผนการตลาดท่องเที่ยว
 - 3.2 สนับสนุนหรือจัดให้มีการสร้างเส้นทางหรือกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว
 - 3.3 สนับสนุนหรือจัดให้มีการโฆษณาไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยว

โดยมาตรฐานในแต่ละด้าน ได้กำหนดตัวชี้วัดเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานโดยตัวชี้วัดมี 2 ระดับ ได้แก่

ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน หมายถึง ตัวชี้วัดที่มีความสำคัญและเป็นภารกิจที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการ

ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา หมายถึง ตัวชี้วัดที่มีความสำคัญและเป็นภารกิจที่มีการพัฒนายกระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น หรือก้าวหน้ามากกว่ามาตรฐานตัวชี้วัดพื้นฐาน และกำหนดให้องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น อาจจะทำหรือเลือกตามศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ความพร้อมทางด้านงบประมาณ บุคลากร ฯลฯ

8. องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น แหล่งท่องเที่ยวต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ หรือ 3A คอลีเยอร์และฮาร์ราเวย์ (Collier & Harraway, 1997: 18) ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ และเหตุการณ์ สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติ สร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่ประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว สิ่งดึงดูดใจ เช่น ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูเขา สวนสนุก งานแสดงสินค้า การแข่งขันกีฬา ฯลฯ

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนเดินทางเข้าไปถึง ดังนั้นการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิต เช่น ระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค จึงจำเป็นในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนระบบการกำจัดของเสียก็จะเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับแหล่งท่องเที่ยว

3. การเข้าถึง (Accessibility) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการขนส่ง ซึ่งประกอบไปด้วย เส้นทาง พาหนะ สถานี และผู้ประกอบการ การขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของ ไปยังจุดหมายปลายทางโดยผ่านเส้นทางเข้าถึงศูนย์กลางของการท่องเที่ยว นั้น จะต้องมีการคมนาคมที่พร้อมในแหล่งท่องเที่ยว สามารถติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์ รถไฟ เรือ เครื่องบิน ฯลฯ แล้วแต่ความจำเป็น จุดท่องเที่ยวหรือศูนย์กลางการท่องเที่ยวใดก็ตามถ้าขาดเสียซึ่งเส้นทางคมนาคมที่จะเข้าถึงได้แล้ว สถานที่ท่องเที่ยวนั้นไม่ว่าจะสวยงามแปลกตาประทับใจเพียงใดก็ย่อมไร้คุณค่าอย่างสิ้นเชิง

9. การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2548: 77-79) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดทำแบบการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวมีขั้นตอนและกระบวนการ ดังนี้

การทำความเข้าใจกับทรัพยากรการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1 แบ่งตามประเภทของทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรหลัก และทรัพยากร สนับสนุน

2 แบ่งตามชนิดของทรัพยากร ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 5 ชนิด ได้แก่

- 2.1 ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ภูมิทัศน์ ภูมิอากาศ น้ำ
- 2.2 ทรัพยากรวัฒนธรรม เช่น ศาสนา มรดกวัฒนธรรม ชาติพันธุ์
- 2.3 ทรัพยากรเหตุการณ์สำคัญ เช่น งานมหกรรม การแข่งขัน
- 2.4 ทรัพยากรกิจกรรม เช่น นันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวก
- 2.5 ทรัพยากรบริการ เช่น การขนส่ง ที่พัก การต้อนรับ อาหาร บริการ

การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 รายการทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีอะไรน่าสนใจ หรือดึงดูดใจ มีการบริการแบบไหน มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวทำในระหว่างพักค้างแรม และมีที่พักค้างแรมที่รูปแบบไว้คอยบริการ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 5 รายการดังนี้

1. รายการทรัพยากรธรรมชาติ ที่โดดเด่นมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่อื่น และมีสิ่งสำคัญกับปัจจุบันและในอดีตที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยว การเก็บข้อมูลคือ ชื่อที่ตั้ง ฤดูกาล การเข้าถึง ใครเป็นคนจัดการ ติดต่อกับใคร มีการใช้มากน้อยแค่ไหน ผู้ที่มาท่องเที่ยวมาจากไหน มาทำไม เก็บค่าผ่านประตู และต้องเป็นสมาชิกหรือไม่

2. รายการทรัพยากรวัฒนธรรม สิ่งไหนทำให้โดดเด่น มีอะไรบอกถึงความมีวัฒนธรรมมากที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ การเก็บข้อมูล คือ ชื่อที่ตั้ง ฤดูกาล การเข้าถึง ทางเข้า ใครเป็นนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมอะไรให้ทำบ้างในขณะที่เข้าไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ผู้ที่มาเที่ยวเป็นกลุ่มลูกค้าแบบไหน

3. รายการทรัพยากรเหตุการณ์สำคัญ มีอะไรบ้างที่โดดเด่น และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว มีอะไรพิเศษกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ การเก็บข้อมูล คือ ชื่อที่ตั้งของเหตุการณ์สำคัญนั้นๆ ช่วงระยะเวลาในการเกิดเหตุการณ์ มีวิธีการเข้าถึงแบบใด ใครเป็นเจ้าของ มีนักท่องเที่ยวมากน้อยแค่ไหน

4. รายการทรัพยากรกิจกรรม กิจกรรมนั้นมีความโดดเด่นที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นให้มาท่องเที่ยวได้มากแค่ไหน การเก็บข้อมูล คือ ชื่อที่ตั้งศูนย์บริการข้อมูล เวลาและฤดูกาลที่เข้ามาเที่ยว มีการเข้าถึงได้อย่างไร ใครเป็นเจ้าของ มีกิจกรรมแบบใดบ้างให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรม นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวมาจากที่ไหน มีค่าผ่านประตูหรือไม่

5. รายการทรัพยากรบริการ ชื่อและที่อยู่ของผู้ให้บริการ ต้องติดต่อใคร มีการบริการในรูปแบบใดบ้าง การเก็บข้อมูล คือ ชื่อและที่ตั้งของสิ่งอำนวยความสะดวก จัดอยู่ในระดับใด มีบริการอะไรบ้าง ในช่วงเวลาใด ใครเป็นเจ้าของ มีจำนวนเตียงกี่เตียง และค่าบริการเท่าไร

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินทรัพยากรท่องเที่ยว

1. คุณภาพทรัพยากร อะไรทำให้ทรัพยากรนี้ดีกว่าทรัพยากรอื่น มีจุดอ่อนตรงไหน ได้รับการดูแล มีคุณภาพบริการสม่ำเสมอ และมีข้อเสียต่อการพัฒนาหรือไม่
2. ทรัพยากรมีความโดดเด่นและแตกต่างจากที่อื่นและแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในสถานที่นั้นๆ
3. มีอำนาจในการดึงดูดนักท่องเที่ยว กิจกรรมในการดึงดูด และมีข้อเสนอดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการในระดับใด
4. ฐานข้อมูลของทรัพยากร อะไรทำให้ทรัพยากรนี้มีบทบาทกับปัจจุบันและสำคัญยิ่งขึ้นในคราวต่อไป ทรัพยากรนี้มีปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตหรือไม่

จากทฤษฎีการตรวจสอบทรัพยากร แสดงให้เห็นเป็นกระบวนการและขั้นตอนในการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ได้

10. ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ

หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกัน ประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกาศกำหนด

กิจการของชุมชน จะแบ่งเป็น 3 กลุ่มกิจการ คือ (1) กลุ่มการผลิตสินค้า (2) กลุ่มการให้บริการ (3) กลุ่มกิจการอื่น ๆ

นิติบุคคล หมายถึง บุคคลโดยสมมุติ ที่กฎหมายรับรองฐานะให้มีสิทธิและหน้าที่ เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา กล่าวคือ สามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นเจ้าหนี้ ลูกหนี้ได้ ซึ่งการที่จะเป็นนิติบุคคลได้ ต้องดำเนินการตามวิธีการที่กฎหมายนั้น ๆ กำหนด ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มเกษตรกร(ที่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย) สหกรณ์ สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

คณะบุคคลที่ไม่เป็นนิติบุคคล เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร เป็นต้น ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนที่จะขอรับการส่งเสริมและสนับสนุน ตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้ได้ ต้องมีองค์ประกอบ 2 อย่าง ดังนี้

1. มีคุณสมบัติตามประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เรื่องคุณสมบัติ และหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์ขอจดทะเบียน
2. ได้จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร แล้ว (หากมีไม่ครบทั้ง 2 อย่าง ก็ไม่สามารถขอรับการส่งเสริม และสนับสนุนตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้ได้

11. แนวคิดวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติ หรือสร้างผลิตภัณฑ์หรือผลิตผลโดยครอบครัวในชุมชน โดยองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยมีหลักการคิดที่สำคัญ คือ สร้างความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายให้ครอบครัว

สร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีให้ตนเอง และมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมในชุมชน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านกำไรสูงสุดและเอาเปรียบผู้บริโภค วิสาหกิจชุมชนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่เลี้ยงตนเองได้ พึ่งตนเองได้ ซึ่งมีได้หมายถึงการพึ่งตนเองด้วยเศรษฐกิจเพียง ด้านเดียว แต่หมายถึงการพัฒนาโดยรวม ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสาธารณูปโภค หรือโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนด้วยตนเอง โดยไม่เป็นภาระให้กับรัฐ หรือต้องพึ่งพาทายนอก วิสาหกิจชุมชนจะเป็นการเพิ่มศักยภาพของระบบเศรษฐกิจระดับชุมชนในการพัฒนาความร่วมมือกับระบบเศรษฐกิจภาพรวม เพราะการที่ชุมชนไม่ต้องพึ่งพาเศรษฐกิจภายนอก ย่อมหมายถึงโอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันจะเป็นไปได้มากขึ้น อันเป็นหลักการที่นำไปสู่ การเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจระดับประเทศอย่างแท้จริง (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดชัยนาท. 2551)

ตลาดของวิสาหกิจชุมชน

ตลาดของวิสาหกิจชุมชนจะเป็นระบบที่มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากตลาดโครงสร้างหลัก เพราะปัจจัยหลักที่กำหนดตลาด คือ การพึ่งตนเอง การเน้นคุณภาพและคุณธรรม ตลาดของวิสาหกิจชุมชนแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. ตลาดในระดับแรก คือ การอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน
2. ตลาดระดับที่สอง คือ การอุปโภคบริโภคระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน
3. ตลาดระดับที่สาม คือ การอุปโภคบริโภคระหว่างชุมชนในเครือข่ายเดียวกัน
4. ตลาดระดับที่สี่ คือ การตลาดภายนอกชุมชน หรือตลาดระหว่างจังหวัด เป็นการนำสินค้าที่เหลือจากการอุปโภคบริโภคภายในชุมชนออกจำหน่าย หรือเป็นการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเด่น มีคุณภาพ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวออกจำหน่าย เพื่อนำรายได้จากภายนอกเข้าสู่ชุมชน (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดชัยนาท. 2551)

12. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการประเมินผล ดังนี้

สุรพล กาญจนะจิตรา (2527) ให้ความหมายของการประเมินผลว่า คือ เครื่องมือที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานโครงการ ที่ดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายหรือไม่เพียงใดเพราะวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในโครงการและแผนงานเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ และการประเมินผลเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ

ปुरुชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2542) “การประเมินผล” ในความหมายดั้งเดิมมักหมายถึงกระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามที่ว่า นโยบาย แผนงาน โครงการ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นหรือไม่ และระดับใด ซึ่งในปัจจุบัน การมุ่งตอบคำถามเช่นที่กล่าว จัดเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการประเมินผลรวบยอด

Rossi and Freeman (1993 อ้างถึง สมบัติ หน้า 483-484) การประเมินผลเป็นการบวนการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลนโยบายและโครงการของรัฐทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อรัฐบาลและต่อประชาชนผู้รับบริการอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะการประเมินผลจะนำไปสู่การพัฒนาทางเลือกใหม่ๆ ตลอดจนนวัตกรรมที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในชุมชน

เนื่องจากการประเมินผลเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องทั้งการก่อรูปนโยบาย (Policy formation) จนกระทั่งผลกระทบของนโยบาย ดังนั้น การประเมินผลจึงอาจกำหนดให้เฉพาะเจาะจงว่าเป็นการประเมินผลนโยบายในขั้นตอนใด หรือกระทำการประเมินผลนโยบายตลอดทุกขั้นตอน อาทิ เช่น การประเมินผลนโยบายที่กระทำในระหว่างกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือระหว่างขั้นตอนแรกของการพัฒนาโครงการ การประเมินผลในกรณีนี้อาจมีจุดมุ่งหมายหลายประการ คือ

1. เพื่อการปรับปรุงระดับความสำเร็จ (Policy efficacy) หรือประสิทธิภาพของนโยบาย โดยมุ่งให้เกิดผล ที่พึงปรารถนาให้มากที่สุด โดยใช้ต้นทุน ในการดำเนินการให้น้อยที่สุด

2. เพื่อเป้าหมายในการให้บริการอย่างเป็นธรรม โดยพิจารณาว่าผลจากการดำเนินโครงการหรือการให้บริการสาธารณะไปถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

สมบัติ ชำรชัญวงศ์ (2544 หน้า 493) การประเมินผลนโยบายเป็นกระบวนการวัดระดับความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของนโยบายหรือโครงการ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์มีความเที่ยงตรง น่าเชื่อถือ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้

รูปแบบการประเมินผล (ศิริชัย กาญจนวาที, 2537) ได้แบ่งการประเมินผลออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การวิเคราะห์และประเมินผลเชิงปริมาณ (Quantitative evaluation) การวิเคราะห์และประเมินผลเชิงปริมาณ (Quantitative evaluation) การวิเคราะห์และประเมินผลประเภทนี้ มุ่งไปสู่ปริมาณงานที่ปฏิบัติว่าได้ผลเป็นจำนวนเท่าไร ผู้ได้รับประโยชน์มีใครบ้าง จำนวนเท่าไรจึงเป็นการวิเคราะห์และประเมินผลเพียงทำให้ทราบสภาพที่เกิดขึ้นทั่ว ๆ ไปของการดำเนินงานขององค์กรและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์เป็นสำคัญ

2. การวิเคราะห์และประเมินผลเชิงคุณภาพ (Qualitative evaluation) การวิเคราะห์และประเมินผลประเภทนี้ มุ่งประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลและผลกระทบของการปฏิบัติงานขององค์กรว่ามีผลทางใดอย่างไร และระดับใดทำให้ทราบรายละเอียดผลที่เกิดจากการดำเนินงานขององค์กรและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

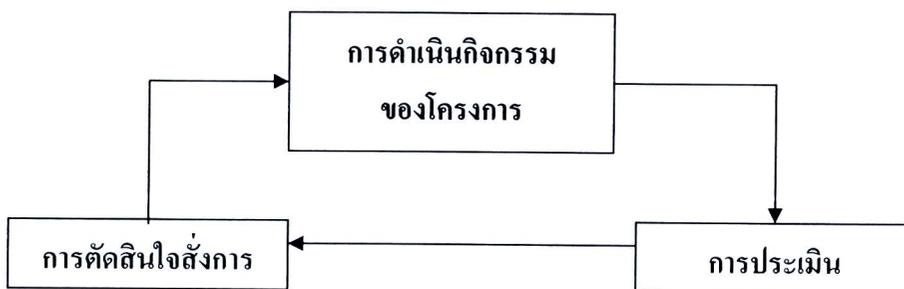
สตัฟเฟิลปีม (1971, อ้างถึง เขาวดี วิบูลย์ศรี, 2542) ได้เสนอรูปแบบการประเมิน CIPP โดยทำการประเมิน สภาพการณ์และวัตถุประสงค์ของโครงการปัจจัยการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ของโครงการ เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงและบริหารโครงการ ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีการประเมินผล และให้คำนิยามการประเมินผล ไว้ดังนี้

“การประเมิน” คือ กระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมถึงการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่จัดเก็บมาแล้วนั้น มาจัดทำให้เกิดเป็น

สารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือก ในการประกอบการตัดสินใจต่อไป จากนิยามดังกล่าว มีสาระสำคัญที่สามารถขยายความเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. การประเมิน เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ มีความต่อเนื่องกัน ในการดำเนินงานอย่างครบวงจรและย้อนกลับมาสู่รอบใหม่ของวงจรด้วย
2. กระบวนการประเมิน จะต้องมีการระบุหรือบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ
3. กระบวนการประเมิน จะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้ระบุหรือบ่งชี้ไว้
4. กระบวนการประเมิน จะต้องมีการนำเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาแล้วนั้นมา จัดทำให้เป็นสารสนเทศ
5. สารสนเทศที่ได้มานั้น จะต้องมีความหมายและมีประโยชน์
6. สารสนเทศดังกล่าวจะต้องได้รับการนำไปเสนอเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทางเลือกใหม่ หรือแนวทางการดำเนินการใด ๆ ต่อไป

ทั้งนี้ ในส่วนที่เป็นรายละเอียดของการประเมินตามนิยามของสต์เฟิลป์มันน์ สามารถถ่ายทอดออกเป็นโมเดลพื้นฐานได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงโมเดลพื้นฐานของสต์เฟิลป์มันน์

การประเมินตามโมเดลของสต์เฟิลป์มันน์ สามารถสรุปการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. กำหนด หรือระบุและบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ
2. จัดเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิเคราะห์และจัดสารสนเทศ เพื่อนำเสนอฝ่ายบริหาร

13. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัยของนิมิตร โกมลานนท์ (2547) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง การศึกษา เรื่องการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรตำบลข้างกลาง กิ่งอำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตร ตำบลข้างกลางกิ่งอำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตร พบว่า กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเกษตรน้อย ไม่มีเทคนิควิธีการดำเนินการท่องเที่ยวเกษตรเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้มาเที่ยวชมกิจการท่องเที่ยวเกษตร โดยเฉพาะการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเกษตร การประชาสัมพันธ์และการทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายให้ความรู้แก่ผู้มาเที่ยวนำมาเป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร โดยกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ผลการพัฒนา ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเกษตร จากการประชุมปฏิบัติการตามกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ ผลการปฏิบัติการด้านการสร้างความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเกษตร และด้านการสร้าง เจตคติในการทำงานท่องเที่ยวร่วมกัน พบว่า หลังการประชุมปฏิบัติการ กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรและมีเจตคติในการทำงานท่องเที่ยวร่วมกันเพิ่มขึ้น ส่วนในด้านทักษะการสื่อความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรในระดับปานกลางขึ้นไปสำหรับผลการประเมินการดำเนินงานประชุมปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรนั้นอยู่ในระดับมา พบว่า การดำเนินงานการประชุมปฏิบัติการอยู่ในระดับมา

สถาพร ถาวรธิวาสน์ (2548) ดำเนินการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาธุรกิจขนาดย่อม: กรณีศึกษาเปรียบเทียบ 4 กลุ่มธุรกิจชุมชนในภาคกลาง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชนประกอบด้วย 1) ศักยภาพของชุมชน ได้แก่ ความพร้อมด้านวัตถุดิบ เงินทุน บุคลากร ผู้นำ และภูมิปัญญา 2) กระบวนการเรียนรู้มีช่องทางหลากหลาย ได้แก่ การสืบทอดผ่านระบบครอบครัวและระบบโรงเรียน จากกระบวนการผลิตและการตลาด จากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และจากเวทีชุมชน และ 3) บทบาทของหน่วยงานพัฒนาและสถาบันการศึกษา สนับสนุนการรวมกลุ่ม งบประมาณการพัฒนาคนและผลิตภัณฑ์ และการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการตลาด

2. รูปแบบของธุรกิจชุมชนที่มีศักยภาพ ต้องมีโครงสร้างขนาดเล็ก การทำงานแบบมีส่วนร่วม ผู้นำแบบธรรมาภิบาลและโครงสร้างการบริหารจัดการอย่างมีโครงสร้าง มีรูปแบบการผลิตเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นผสมผสานกับความเป็นสากล และมีคุณภาพตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

3. ในการพัฒนาธุรกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยกลยุทธ์หลักดังนี้ 1) พัฒนาเทคโนโลยีและทรัพยากรการผลิต 2) พัฒนาผู้นำแบบธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการแบบมีโครงสร้าง 3) สืบทอดภูมิปัญญาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน 4) เสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม 5) ปรับบทบาทและทัศนคติของการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กร โดยหลักการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

สุชีรา ปลั่งประเสริฐ (2551) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง ชีตความสามารถและแนวทางการพัฒนาการตลาดของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ประเภทผลิตภัณฑ์สมุนไพรใน 4 จังหวัดของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า มีการแข่งขันทางการตลาดจากภาคเอกชนในระดับปานกลาง เนื่องจากปริมาณ ผลผลิตและคุณภาพของผลิตภัณฑ์สมุนไพรภาคเอกชนมีมากกว่าและดีกว่าสินค้าจากกลุ่มผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในด้านการศึกษาระดับความพึงพอใจและความคาดหวังที่มีต่อสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพร พบว่าระดับความคาดหวังอยู่ในระดับสูง มากกว่าระดับความพึงพอใจซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้ผลิตจึงควรมีกกลยุทธ์การพัฒนาการตลาดสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพร

ให้มีคุณภาพและเพิ่มจำนวนตลอดจนความหลากหลายของผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างทางเลือกให้กับผู้บริโภค

อารีรัตน์ ภาคพิชเจริญ (2548) ชี้ความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน กรณีศึกษา หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกิจกรรม Homestay และกิจกรรมท่องเที่ยวด้วยเรือโดยสารด้วยกัน จะได้ค่าขีดความสามารถในการรองรับต่ำสุดของหมู่บ้าน ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย เท่ากับ 52 คน และค่าขีดความสามารถในการรองรับสูงสุด มีค่าเท่ากับ 130 คน ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมท่องเที่ยวด้วยเรือเป็นกิจกรรมที่เป็นข้อจำกัด ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบกิจกรรมส่วนใหญ่ให้การยอมรับต่อค่าขีดความสามารถในการรองรับดังกล่าวในระดับสูง ค่าขีดความสามารถในการรองรับ Homestay นั้น สูงกว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยเรือมาก ทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ข้อจำกัดนี้ได้ คือ ต้องหาวิธีการขนส่งนักท่องเที่ยวไปยัง Home stay ด้วยวิธีการอื่นที่ไม่ใช่เรือ เช่น การขนส่งด้วยรถยนต์ต่าง ๆ นอกจากนั้นควรจัดให้มีกิจกรรมใหม่ ๆ ที่ไม่ต้องการการเดินทางด้วยทางเรือเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วย

อุไรพรรณ ปรางอุดมทรัพย์ (2544) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเป็นฐาน เป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันก็ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่นหากมีการจัดการที่เหมาะสม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่ โดยการศึกษาได้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยเทคนิคเดลฟาย เพื่อรวบรวมข้อมูลแบบสามะโนประชากรจากครัวเรือนรวมทั้งสิ้น 143 ครัวเรือน และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยใช้สมการถ่วงน้ำหนักผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยที่บ่งชี้ถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่ ปัจจัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านกิจกรรมและการจัดการนักท่องเที่ยว และปัจจัยด้านองค์กรชุมชน นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า ชุมชนบ้านทุ่งสูงมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้โดยมีระดับศักยภาพสูงสุดในปัจจัยด้านองค์กรชุมชน และมีระดับศักยภาพปานกลางในปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่และปัจจัยด้าน

การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว และระดับศักยภาพต่ำสุดในปัจจุบันด้านกิจกรรมและการจัดการนักท่องเที่ยวผลลัพธ์ของการศึกษาที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ชุมชนบ้านทุ่งสูงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกือบทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการจัดการเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว ดังนั้น องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยในภูมิภาค อาจเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือในการจัดฝึกอบรม เพิ่มพูนทักษะด้านการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และคอยสนับสนุนให้คำแนะนำต่าง ๆ แก่ชุมชนต่อเนื่องไปอีกระยะหนึ่งหากมีความจำเป็น

